CONDIȚIILE DE SALARIZARE ȘI REVENDICĂRILE MINERILOR DE PE DOMENIUL MINIER ZLATNA ÎN PERIOADA 1849—1867

Tezaurariatul montanistic austriac poseda importante exploatări de metale nobile în Transilvania. O parte dintre acestea erau situate în Munții Apuseni, în părțile de nord-est ale comitatului Hunedoara și de nord-vest ale comitatului Alba de Jos, pe teritoriul situat între Baia de Arieș, Zlatna, Săcărîmb și Căraciu, și care acoperea cu aproximație întinderea geografică a zăcămintelor aurifere și argintifere din Munții Apuseni. Tezaurariatul montanistic austriac și-a creat aici de la începutul secolului al XVIII-lea rețeaua exploatărilor metalifere care s-a consacrat sub denumirea de Domeniul minier Zlatna.

Domeniul minier Zlatna era regiunea auriferă relativ cea mai bogată a imperiului austriac; mai mult, el se număra printre primele din Europa. În 1867, de exemplu, s-au extras din minele domeniului 310 kg aur, 36,3% din întreaga producție a Munților Apuseni. Dacă luăm în considerare faptul că cantitatea de aur extrasă din minele Munților Apuseni în primii ani după 1860 a întrecut producția globală a Germaniei și Franței la un loc, mai mult, ea constituia 43% din producția auriferă a Europei și în 1867 0,9% din producția mondială [1], rolul însemnat al Domeniului minier Zlatna în această privință apare și mai evident.

Principalele întreprinderi miniere ale domeniului se aflau la Săcărîmb, Roșia Montană, Certege, Țebea, Băița, Căraciu, Căinelu, Fizeș, Trestia, Baia de Arieș, Baia de Criș, Valea Arsului și Măgura, iar topitoriile funcționau la Zlatna, Certege și Baia de Arieș. Aceste unități formau, prin mărimea și capacitatea lor de producție, sectorul industrial în extracția metalelor nobile din Munții Apuseni, față de cele aproximativ 350 de mici exploatări ale proprietarilor țărani asociați, exploatări de tradiție seculară, care aveau încă o pondere însemnată. Mai ales exploatările din Săcărîmb și Roșia Montană se evidențiau prin capacitatea lor de producție. În 1867 de exemplu, 29,3% din aurul extras în Munții Apuseni provenea de aici.

Tezaurariatul montanistic austriac a fost astfel cea mai puternică unitate economică în regiunea auriferă a Munților Apuseni. Activitatea sa minieră aducea însă puține rezultate pentru dezvoltarea economică a Transilvaniei. Principiul călăuzitor în politica economică a Tezaurariatului a fost obținerea unui profit cît mai mare posibil, cu investiții cît mai

[1] Hivatalos Statisztikai Közlemények [Comunicări statistice oficiale], 1869, fasc. III, p. 134; Atlasz (Atlas), 1864, nr. 207; Contribuțiuni la istoricul industriei miniere în România, București 1931, p. 13.

mici. În practică, aceasta se manifesta prin faptul că nu era dezvoltată baza tehnică a minelor, exploatîndu-se doar filoanele mai bogate în conținut de metal nobil, se neglija exploatarea sistematică și economică a zăcămintelor; cu alte cuvinte, se forțau rezultate imediate, ceea ce ducea la o gospodărire extrem de dăunătoare. Astfel, de exemplu, minele din Săcărîmb aduceau între anii 1848 și 1867 un venit de 750 746 de florini tezaurariatului, respectiv familiei imperiale austriace, coproprietară [2]. După cum rezultă din datele producției, această sumă corespundea valorii a 5940 kg aur și argint. Exploatarea era deci foarte rentabilă. Pentru a mai ilustra acest fapt, amintim doar că societatea dispunea de un capital de bază de numai 23.501 fl. [3], iar utilajul tehnic consta din 4 instalații hidraulice de transport și o mașină pentru scoaterea apei din galerii, acționată de forță umană [4], rămînînd evident mult în urma cerințelor.

În același timp, tezaurariatul montanistic austriac nu îndrepta uriașul beneficiu rezultat din minele și topitoriile sale, precum nici cel rezultat din schimbarea aurului, înspre dezvoltarea economiei Transilvaniei, ci îl scotea în întregime din țară.

Pe Domeniul minier Zlatna lucrau, după 1848, în jur de 2 000 de muncitori [5]. Nivelul tehnic necorespunzător al minelor avea asupra condițiilor lor de muncă consecințe grave, iar ca urmare a salarizării extrem de slabe, condițiile de viață erau de-a dreptul mizerabile. Putem afirma că sursa energetică a mineritului pe domeniul tezaurariatului se baza, între 1848 și 1867, exclusiv pe forța umană. Creșterea producției era realizată nu prin dezvoltarea bazei tehnice a minelor, ci (înainte de toate) prin exploatarea forței de muncă, iar în același timp salarizarea rămînea mult în urma realizărilor în muncă. Tezaurariatul montanistic care a folosit munca în robotă a iobagilor pînă la desființarea relațiilor feudale în 1848, integrîndu-se abia după eliberarea iobagilor în procesul de producție capitalist, se adapta greu noilor relații de producție, mineritului bazat pe munca salariată liberă, ceea ce avea consecințe extrem de nefavorabile pentru muncitori.

Minerii de pe domeniul Zlatna se numărau printre muncitorii cei mai slab retribuiți ai tezaurariatului montanistic austriac. În situația muncitorilor mineri de aici, anii după 1848 nu au adus îmbunătățiri; dimpotrivă, cu dezvoltarea relațiilor de producție capitaliste, existența lor a devenit tot mai dificilă. În consecință, continuă și acele mișcări ale muncitorilor de pe Domeniul minier Zlatna, care se desfășurau de la sfîrșitul sec. al XVIII-lea în scopul îmbunătățirii salariilor [6] și care se numără printre cele mai pregnante manifestări ale luptelor comune duse de muncitorii mineri români, maghiari, germani și de altă naționalitate din Transilvania.

Greutățile economice din anii de revoluție și de războaie de după

[2] Inkey Béla, *Nagyág földtani és bányászati viszonyai* [Condițiunile geografice și miniere de la Săcărîmb], Budapesta, 1885, p. 175.

[3] Arhiva I.R.C.G.M. — Hunedoara, secția Brad, dos. nr. 401—500/1868, f. 425.

[4] Ibidem.

[5] Hivatalos Statisztikai Közlemények, anul V, fasc. II, p. 155.

[6] Al. Neamțu, *Situația și lupta minerilor din Transilvania în prima jumătate a sec. XIX*, în *AIIC*, IV 1961, p. 119—138; cf. supra, p. 227—247.

1848—49 constituiau o grea povară pe umerii maselor muncitoare, avînd în mod deosebit repercusiuni asupra situaţiei muncitorilor mineri şi metalurgişti. O dovadă o formează mulţimea jalbelor trimise de muncitori autorităţilor miniere, respectiv celor de stat, dezvăluindu-şi situaţia jalnică şi motivînd justeţea revendicărilor lor. În mai multe cazuri însăşi conducerile minelor sînt silite să recunoască marea disproporţie dintre salariile muncitorilor mineri şi preţurile articolelor necesare existenţei. Astfel, un raport al administratorului minelor din Baia de Arieş arată că cheltuielile lunare necesare unui cap de familie pentru îmbrăcăminte şi hrană se ridică la 18 fl. 67 creiţari, în timp ce cîştigul unui miner angajat pentru lucru cu bucata era de 7—10 fl., cel al unui miner angajat cu ziua de 5 fl., al unui dulgher de mină de 6 fl. 25 cr., al unui zidar de mină de 8 fl. 33 cr. — 10 fl. lunar [7].

La începutul celui de-al şaselea deceniu al secolului trecut salariile zilnice la minele de pe Domeniul minier Zlatna variau între 10 şi 24 creiţari [8]. Un asemenea venit însă nu ajungea nici măcar pentru asigurarea minimului de trai, cu atît mai mult cu cît preţurile alimentelor şi articolelor de îmbrăcăminte erau în continuă creştere. Plîngerile şi memoriile minerilor adresate forurilor superioare — Direcţiei chezaro-crăieşti pentru minerit şi saline sau Comisarului ministerial montanistic — pentru ridicarea salariilor erau la ordinea zilei. Aşa, de exemplu, muncitorii mineri din Săcărîmb, în 15 aprilie 1850 scriu următoarele în petiţia lor: „Întrucît subsemnaţii am cerut în repetate rînduri de a se mări salariul săptămînal foarte drămuit pentru munca prestată în galeriile grele fără a fi primit însă o rezolvare favorabilă, ne vedem siliţi, prin mizeria cumplită, să vă solicităm aprobarea unei măriri de salarii şi a unei indemnizaţii de scumpete cît timp va dura scumpirea excesivă a traiului. Veţi fi ştiind şi dumneavoastră că, din pricina pămîntului bolovănos, aspru şi neroditor din regiunea noastră, nu este cu putinţă chiar şi prin cel mai sîrguincios efort, ca să se obţină un cîştig, astfel că toate alimentele şi celelalte nevoi ale existenţei trebuie cumpărate în localităţile învecinate. Pămîntul arabil, pădurile şi păşunile aparţin toate în comunele învecinate unor moşieri care nu acordă nici un fel de favoare minerilor, de unde urmează că: din toate timpurile traiul la mina noastră a fost mai greu comparativ decît în alte părţi, iar acum preţurile alimentelor de primă necesitate au crescut în toată ţara la dublu, fapt care influenţează în modul cel mai apăsător viaţa noastră care toţi sîntem familişti şi care, cu salariile săptămînale pe care le primim nu mai putem face faţă nevoilor celor mai stringente ale existenţei ..." [9]. Cererea lor n-a dus la rezultat şi de aceea aceasta se repetă în acelaşi an, la 17 iulie. „În zilele unei sărăcii şi nevoi apăsătoare, ne adresăm acolo de unde aşteptăm ajutor împotriva sărăciei noastre. Asemenea zile au venit şi peste noi ca urmare a scumpetei şi a insuficien-

---

[7] H. Mureşan, *Date cu privire la situaţia de pe Domeniul minier Zlatna în anul revoluţionar 1848*, în AIIC, IV 1961, p. 278—279.

[8] Arh. Stat. Cluj, arh. M.T., doc. nr. 1357, 3732/1851; doc. nr. 1337, 3732/1851; doc. nr. 1831, 6510/1853; doc. nr. 7064/1854.

[9] Ibidem, doc. nr. 2954/1850.

ței salariilor noastre săptămînale, fixate cu totul neîndestulător la 4 florini, care ne-au dus în privința hrănirii și educării copiilor noștri într-o stare de totală neputință“ [10].

Din datele pe care le avem la dispoziție rezultă că salariile minerilor din Săcărîmb se aflau din 1839 la același nivel. În acel an nevoile de alimente ale unei familii cu doi copii însumau însă numai 13 fl. și 23 cr. lunar, iar cele de articole de îmbrăcăminte și diverse 3 fl. 48 cr. În 1850 cheltuielile necesare pentru alimente se ridică la 19 fl. și 53 cr. lunar, iar cele pentru îmbrăcăminte la 4 fl. 31 cr., adică au crescut cu 42,5% cheltuielile necesare existenței și acestea după calculele administrației domeniului, care nu includea în acest minim o serie de articole neapărat necesare [11]. Temeinicia revendicărilor de majorare a salariilor este deci evidentă și prin poziția lor colectivă minerii obțin unele concesii.

[10] Ibidem, doc. nr. 2954/1850.

[11] Lista prețurilor la Săcărîmb în anii 1839 și 1850: (Arh. Stat. Cluj, arh. M.T., doc. nr. 2950/1850).

Prețurile articolelor de îmbrăcăminte	1839		1850	
	fl.	cr.	fl.	cr.
O pălărie	1	8	1	—
Un cot postav obișnuit	1	12	1	36
Un cot pînză albă	—	6	—	12
Croitorie pentru un costum	2	24	2	40
O cingătoare	1	—	1	40
O pereche de cizme	2	40	4	—
O pereche de ciorapi	—	48	—	48
O blană scurtă	6	—	6	—
O pătură	3	—	3	—
Prețurile articolelor alimentare				
Un sfert de grîu	1	8	1	46
Un sfert porumb	—	50	1	15
Un sfert ovăs	—	24	—	40
Un sfert cartofi	—	20	—	36
Un funt carne de vită	—	3,5	—	6
Un funt slănină	—	12	—	20
Un funt brînză	—	8	—	18
O măsură sare de bucătărie	—	8	—	8
O măsură de lapte	—	3	—	8
O măsură ulei de in	—	48	1	6
O măsură untură	—	48	—	32
O măsură păstăioase	—	5	—	10
O măsură fructe uscate	—	6	—	12
O măsură oțet de fructe	—	5	—	10
O măsură vin ordinar	—	12	—	24
O măsură țuică	—	22	—	34
Prețurile diverselor articole				
Un funt tutun	—	10	—	16
Un stînjen lemne	1	40	2	44
O căruță	2	36	6	—
Un cal mediocru	24	—	30	—
O vacă mediocră	16	—	24	—
Un porc slab	6	—	8	—

Caracteristică este totodată atitudinea făţarnică şi în fond ostilă a organelor administraţiei domeniului faţă de mineri.

Organele administraţiei domeniului legau majorarea salariilor de condiţia ca un muncitor să nu efectueze mai mult de 30 schimburi pe lună „pentru a-i feri de o incapacitate prematură din cauza suprasolicitării, pe de altă parte pentru a împiedica realizarea unui cîştig exagerat de mare“ [12]. În realitate, la unele sectoare de la minele din Săcărîmb muncitorii trebuiau să lucreze în afara schimbului de dimineaţă şi după masă. „Pentru turele de după masă însă, care ajung la 8, 10, chiar 12 pe lună, ei nu primesc nimic, ele se adaugă fără plata obligaţiilor lor“ [13] — se arată într-un raport.

Obţinerea unor salarii corespunzătoare muncii grele din mine era urmărită şi de muncitorii din Abrud, Băiţa, Certege, şi celelalte localităţi miniere [14]. La topitoria din Certege de exemplu, între 1849—1853, cîştigul mediu a fost următorul:

Cîştigul	Topitori		Ajutori de topitori			
			cat. I.		cat. II.	
	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.
Anual	78	30	61	32	55	9
Taxă la Bruderlade	5	14	4	06	3	40
Cîştig net anual	73	16	57	26	51	29
Cîştig net săptămînal	1	24	1	06	—	59

Cheltuielile de întreţinere pentru un muncitor fără familie — calculate chiar de administraţie — erau 148 fl. 4 cr., pentru un muncitor cu familie de două ori mai mult pe an, iar 5 fl. 41 cr. pe săptămînă [15]. Salariile nu acopereau deci nici măcar 1/4 din cheltuielile de întreţinere şi astfel muncitorii erau sortiţi de-a dreptul foametei.

Anii următori au adus noi prejudicii situaţiei muncitorilor de la Certege. Încă în 1855, pentru asigurarea minimului de existenţă era nevoie pentru un muncitor fără familie de 157 fl. 48 cr., pentru un muncitor cu familie 315 fl. 36 cr., adică săptămînal de 6 fl. 4 cr., aproape cu un fl. mai mult decît în anul precedent; dar în acelaşi timp cîştigul săptămînal al topitorilor a crescut doar cu un cr., cel al categoriilor auxiliare cu şi mai puţin sau deloc [16]. Dacă luăm în considerare că în suma cheltuielilor de întreţinere săptămînale întocmite de administraţie figură doar preţul unui

[12] Arh. Stat. Cluj, arh. M.T., doc. nr. 2950/1850.
[13] Ibidem, doc. nr. 2959/1850.
[14] Ibidem, doc. nr. 1180, 1636, 2998/1850.
[15] Ibidem, doc. nr. 6612/1854.
[16] Ibidem.

funt (1/2 kg) de carne pentru masa de duminică, iar din slănină — hrana principală a minerului — numai 1/2 funt (1/4 kg) [17], ne putem face o imagine veridică despre viaţa neomenească a muncitorilor mineri şi metalurgişti.

Lista preţurilor la Certege (Hondol) în 1853 — 1855

Preţurile articolelor de îmbrăcăminte	1853		1855	
	fl.	cr.	fl.	cr.
O pălărie ordinară	1	40	2	—
o căciulă pentru iarnă	1	20	1	20
o pătură	4	—	6	—
un cot de pînză albă	—	20	—	34
un cot de pînză groasă	—	14	—	22
o pereche de opinci	1	12	1	20
o pereche curele de opinci	—	20	—	30
o curea de pantaloni	—	30	—	45
Preţurile articolelor alimentare				
un sfert grîu	1	24	3	—
un sfert porumb	1	06	1	30
un funt carne de vită	—	06	—	06
un funt slănină	—	24	—	30
o măsură fasole	—	15	—	12
o măsură untură	1	—	1	20
o măsură sare de bucătărie	—	09	—	09
o măsură oţet	—	16	—	20
o măsură vin	—	16	—	20
o măsură ţuică	—	24	—	36
Preţurile diferitelor articole				
Un topor	—	48	1	—
un funt lumînare de seu	—	30	—	30
o funie	—	12	—	12

Salariile muncitorilor de la Baia de Arieş au fost reglementate pentru ultima oară în anul 1830. Astfel, din salariile pe anul 1851, cu toate că

[17] Ibidem, doc. nr. 6408/1855.

„ei sînt aglomeraţi cu munca aproape pînă la imposibilitatea de executare", puteau să-şi acopere în medie abia o treime sau, în cel mai bun caz, jumătate din cheltuielile pentru necesităţile personale [18]. Însăşi administratorii locali erau nevoiţi să arate în rapoartele lor adresate organelor montanistice superioare situaţia grea a muncitorilor şi să ia poziţie pentru îmbunătăţirea salariilor.

„Poate în nici o altă ţară nu trebuie să se ţină seamă în mai mare măsură de capacităţile locale şi de starea pecuniară a personalului muncitoresc decît în Transilvania. Aici se simte o mare nevoie de forţe de muncă destoinice, iar pentru a şi le procura, dar mai ales pentru a le păstra trebuie făcute sacrificii mai mari decît în provinciile austriece unde există concurenţa între elementele muncitoreşti; iar starea populaţiei împinge deseori oamenii să caute de lucru chiar cu salarii mici — se susţinea într-un raport trimis la sfîrşitul anului 1850 comisarului ministerial în legătură cu prezentarea reglementării salariilor [19]. Administraţiile locale miniere erau obligate să prezinte situaţia muncitorilor înainte de toate pentru asigurarea continuităţii procesului de producţie, menţinerea efectivului de muncitori — ei aveau de asemenea cîştig din rezultatele bune obţinute în producţie —, nemulţumirile permanente, teama de probleme ce s-ar fi ivit la încetarea lucrului şi nicidecum din cauza bunăvoinţei pentru muncitori. De la Săcărîmb se arată printre altele că „se cere ridicarea salariilor, cu atît mai mult cu cît muncitorii nu mai voiau să lucreze decît cu promisiunea că li se vor ridica salariile" [20], iar în privinţa propunerii de reglementare a salariilor se arată că aceasta „ţine seamă de scumpirea alimentelor şi a tuturor articolelor necesare traiului" şi că „a fost alcătuit în modul cel mai conştiincios pe bază de fapte precise şi prin comparaţie cu anii trecuţi" [21]. De la Baia de Arieş se raportează că, din cauza scumpetei alimentelor, „lucrătorii nu sînt în stare să se hrănească din leafa lor calculată neîndestulător" [22]. Administraţia cere aprobarea noului stat de salarii, căci în caz contrar „nu numai că nu vom primi oameni de încredere pentru unitatea noastră în permanentă dezvoltare, dar pînă şi cei existenţi vor fi nevoiţi să-şi caute rost în altă parte" [23].

La Baia de Arieş sînt la ordinea zilei şi în anii următori probleme legate de îmbunătăţiri neînsemnate de salarii în vederea asigurării numărului de mineri şi muncitori topitori. În 1852, de exemplu, se arată că minerii „duc lipsă nu numai de alte alimente, dar n-au nici măcar pîinea goală ... Nu se vor găsi în aceste condiţii lucrători pentru exploatare" [24]. În acelaşi timp se raportează de la Băişoara că minereurile extrase au ră-

---

[18] Ibidem, doc. nr. 4490/1850; doc. nr. 2272/1851.
[19] Ibidem, doc. nr. 2175/493/1850.
[20] Ibidem, doc. nr. 714/1850.
[21] Ibidem, doc. nr. 2954/1850.
[22] Ibidem, doc. nr. 4490/1850.
[23] Ibidem, doc. nr. 2697/1850.
[24] Ibidem, doc. nr. 1665/1852.

mas pe loc, „fiindcă nimeni nu voia să le transporte la Baia de Arieş la topitorie, pentru 40 cr. de chintal“ [25].

După relatarea administraţiei montanistice din Zlatna, „preţurile principalelor articole de consum au crescut dublu“ şi se propune o ridicare de salarii între 4—21%. Aici, în august 1848, minimul de trai necesar unui muncitor miner cu doi copii era de 155 fl. 39 cr., pe cînd în iunie 1852 era de 236 fl. 58 cr., deşi carne era prevăzută numai pentru duminică [26].

Minimul de trai al unui miner de la Zlatna în 1852, raportat la 1848

Articole de primă necesitate	1848				1852			
	preţ unitar		preţ global		preţ unitar		preţ global	
	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.
12 sferturi (a 16 măsuri porumb)	—	27	5	26	—	57	11	28
12 sferturi (a 16 măsuri grîu)	—	48	9	36	1	36	19	12
26 măsuri vin (1/2 măsură pe săptămînă)	—	9	4	9	—	29	12	34
13 măsuri rachiu (1/4 măsuri pe săptămînă)	—	19	4	9	—	29	6	17
13 măsuri oţet	—	8	1	44	—	10	2	10
52 funt carne de vită sau oaie pentru duminică	—	4	5	32	—	07	6	4
26 funt slănină (1/2 funt pe săptămînă)	—	12	5	32	—	20	8	40
26 funt sare de bucătărie	—	9	3	59	—	6	2	42
brînză, legume, zarzavaturi	—	—	8	40	—	—	8	40
24 coturi pînză pentru cămăşi şi rufărie	—	7	2	48	—	12	4	48
1 pereche pantaloni								
12 perechi de opinci	1	—	12	—	1	20	15	—
1 pereche curele de opinci	—	20	—	20	—	30	—	30
1 brîu (pentru doi ani)	2	—	2	—	4	—	4	—
1 pălărie sau căciulă	—	48	—	48	1	12	1	12
1 pătură	2	24	2	24	3	—	3	—
1 pereche de saci	1	20	1	20	1	20	1	20
1 topor	1	—	1	—	1	—	1	—
6 funii	6	—	36	—	6	—	36	—
veselă din lut şi lemn	1	—	1	—	1	—	1	—
pentru biserică şi preot	—	48	—	48	—	48	—	48
impozitul	1	3	1	3	1	3	1	3
Total	—	—	77	49	—	—	118	29
Pt. familist, dublu	—	—	155	39	—	—	236	58
Săptămînal	—	—	2	59	—	—	4	33

În 1853 se anunţă de la Baia de Criş că minerii nu se pot întreţine din salariile plătite la mină, dar muncitorii au şi o mică gospodărie pe care o lucrează. „Nici nu s-au anexat liste de preţuri“ — se arată limpede cu

[25] Ibidem, doc. nr. 1406/1850.
[26] Ibidem, doc. nr. 5162/1852.

ocazia înaintării noului stat de salar —, „căci preţurile sînt atît de ridicate încît ar fi disproporţionat de mari faţă de salariile stabilite" [27]. Salarii la fel de mizerabile primeau şi minerii tezaurariatului de la Măgura şi Fizeş. Însăşi administraţiile montanistice locale sînt silite să constate creşterea permanentă a cheltuielilor de întreţinere. Ele erau, în 1855, de 33 fl. 9 cr. lunar, faţă de 22 fl. 70 cr. din anii anteriori, dar cîştigul zilnic al minerilor era numai de 12 cr., ca şi înainte [28].

În cele mai multe cazuri însă autorităţile miniere de la Viena nu luau în considerare revendicările de salarizare ale muncitorilor, exprimate prin intermediul administratorilor şi autorităţilor locale; le respingeau ori le amînau sub cele mai variate pretexte. De exemplu, în legătură cu propunerea de majorare a salariilor muncitorilor din Zlatna, Certege şi Baia de Arieş, în anul 1851—1852, motivată prin „creşterea la dublu a preţurilor", „imposibilitatea de a trăi din salariile primite"[29], poziţia ocupată a fost că „îmbunătăţirile bătătoare la ochi" nu pot fi aprobate, iar celelalte „trebuie încă modificate şi motivate" [30]. La propunerea de majorare a salariilor minerilor din Săcărîmb, Fizeş şi Măgura, s-a răspuns că nu se pot aproba măriri de salarii pînă la o reglementare pe întreaga monarhie [31]. La un alt raport al administraţiei domeniului Zlatna, în care se solicită o nouă salarizare, s-a dat următoarea rezoluţie cinică: „Deşi împrejurările ar cere o ridicare de salarii la toate categoriile de muncitori, lăsăm ca ei înşişi să ia iniţiativa, prin cereri" [32]. În cazul în care s-a acceptat ridicarea salariilor, aceasta era atît de neînsemnată încît nici nu se apropia de preţurile mereu crescînde ale alimentelor şi articolelor de îmbrăcăminte.

Toate aceste împrejurări au dus la înglodarea în datorii, la pauperizarea muncitorilor de pe Domeniul minier Zlatna. Achitarea datoriilor acumulate la Casa de frăţie şi, în parte, la negustori particulari [33] dădea naştere la noi şi noi datorii, provoca lipsuri şi foamete. De aceea dintr-a doua jumătate a deceniului al şaselea minerii acţionează şi mai hotărît în interesul îmbunătăţirii situaţiei lor.

Administratorii minelor şi topitoriilor de pe Domeniul minier Zlatna erau sub presiunea permanentă a muncitorilor nemulţumiţi de situaţia lor. Înrăutăţirea în continuare a situaţiei generale economice, în urma anilor de criză periodică capitalistă de supraproducţie din 1847, 1857—58 şi 1866, crizelor de război şi politice, ca aceea din 1854, datorită războiului Crimeii, recoltele foarte slabe din anii 1863—64, scumpetea, politica fiscală apăsătoare pentru mase a guvernului de la Viena ca factori generali; nivelul extrem de scăzut al salariilor, abuzurile frecvente cu ocazia fixării acordurilor, condiţiile grele de muncă, tratamentul inuman etc. ca factori speciali, locali, au generat condiţii atît de vitrege încît situaţia

[27] Ibidem, doc. nr. 1834/1853.
[28] Ibidem, doc. nr. 523/1855.
[29] Ibidem, doc. nr. 3906/1850.
[30] Ibidem.
[31] Ibidem, doc. nr. 1187/1851.
[32] Ibidem, doc. nr. 5024/1850.
[33] Ibidem, doc. nr. 1545, 2582, 5264/1850.

muncitorilor a ajuns insuportabilă. Ei acționau tot mai energic, exprimîndu-și protestul verbal și în scris, în legătură cu retribuirea neechitabilă a muncii lor grele, îndeplinite cu cinste. În localitățile miniere atmosfera devenea tot mai încărcată, nemulțumirea atingea un grad tot mai înalt. Toate acestea au silit autoritățile locale miniere să înștiințeze forurile superioare despre nemulțumirea generală, să analizeze marea disproporție între cîștigurile muncitorilor și cheltuielile de întreținere, să le sesizeze pe acestea și să ia poziție pentru îmbunătățirea salariilor.

Administrația fiecărei mine calcula anual în baza prețurilor curente la alimente, articole de îmbrăcăminte și uzuale acea sumă generală de care un muncitor avea neapărată nevoie în vederea asigurării minimului de trai pentru familia sa. Evident, calculele efectuate de ei slujeau în primul rînd intereselor întreprinderii și sînt expresia menținerii salariilor la un nivel pe cît posibil de scăzut. Dar și așa, necesitățile muncitorilor întreceau cu mult cvantumul salariilor lor, cu atît mai mult cu cît creșterea salariilor rămînea și în a doua jumătate a deceniului al șaselea mult în urma prețurilor tot mai ridicate ale articolelor de consum.

La minele din Măgura și Fizeș, minimul necesar existenței muncitorilor era, în 1850, de 22 fl. 70 cr. pe lună, în 1856 in schimb, de 33 fl. 90 cr., fără însă ca salariile să se fi schimbat, ele rămînînd de numai 10—12 fl. După părerea administrației minelor, chiar și din această sumă, „ei pot să-și acopere numai impozitele către stat, sarcinile comunale și micile lor necesități de îmbrăcăminte“ [34].

Prețurile în anii 1850 și 1856 la Măgura și Fizeș [35]

Articole	Prețurile în				1850=100
	1850		1856		
	fl.	cr.	fl.	cr.	
Un sfert grîu (a 22 măsuri)	1	20	2	24	186,6
Un sfert porumb (a 22 măsuri)	—	40	1	36	340,0
Un sfert cartofi	—	36	1	12	311,1
Un funt carne de vită	—	6	—	7	116,6
Un funt slănină	—	20	—	24	120,0
Un funt brînză	—	18	—	24	133,3
O măsură sare	—	8	—	9	112,5
O măsură untură	—	32	1	20	375,0
Un cot postav	—	24	—	45	187,5
O pereche cizme	4	—	5	—	125,0
Un cot pînză	—	12	—	14	133,3
O pereche opinci	—	48	1	40	291,6
Un porc slab	8	—	12	—	150,0

La Săcărîmb muncitorii calificați cîștigau în anul 1857 pentru o zi de muncă de 12 ore 38 cr., pentru 8 ore 26 cr., iar minimul de trai, în baza prețurilor curente, era de 134 fl. 46 cr. anual. Cum în minele aurifere din

[34] Ibidem, doc. nr. 523/1856.
[35] Ibidem, doc. nr. 523, 4144/1856.

Transilvania se lucra anual în medie 288 de zile, chiar cu salarul de 38 cr. pe zi, muncitorii cîştigau numai 80% din minimul de existenţă [36].

La Roşia Montană, o altă mare exploatare de pe Domeniul Zlatna, situaţia era asemănătoare. Minimul de trai lunar al unei familii miniere cu trei copii era (în 1858) 37 fl. 83 cr., în 1859 38 fl. 36 cr. şi în 1860 38 fl. 78 cr. După anul 1858 cheltuielile pentru procurarea mijloacelor de trai erau deci în continuă creştere, salariile nu s-au mărit însă deloc. Cîştigul zilnic al unui miner principal era de 52 cr., a minerilor care lucrau în acord de 57 cr., iar al minerilor în tură de 42 cr., atît în 1858 cît şi în 1860 [37].

Situaţia muncitorilor de la topitorii nu se deosebea cu nimic de aceea a minerilor. Minimul de trai anual al unui muncitor familist cu 2 copii de la topitoria din Zlatna era calculat la 241 fl. 27 cr. Aceasta însemna că la 288 zile-muncă o asemenea familie avea nevoie de un cîştig de 84 cr. pe zi. Muncitorii din diferitele categorii de specialitate aveau însă un salar zilnic de 51 cr., de 40 şi chiar numai de 31 cr. pe zi [38]; în afara lor găsim încă mulţi muncitori la topitorie al căror salariu oscila încă şi în 1861 între 12—24—30 cr., cît s-a fixat în 1856 [39]. Între timp, scumpetea a făcut ca aceste salarii să devină de-a dreptul iluzorii din punct de vedere al nevoilor de trai. „Preţurile au crescut în asemenea măsură — scrie administraţia din Zlatna — încît muncitorii nu mai pot trăi din salariile lor" [40].

Situaţia devenită insuportabilă i-a determinat pe muncitorii de la topitoria din Zlatna la o acţiune energică şi unitară. Sub conducerea topitorului Ioan Ponoran şi Karl Zurmüller, ei au pornit, în mai 1861, o acţiune pentru îmbunătăţirea salariilor. După răspunsuri nefavorabile din partea administratorului topitoriei, ei şi-au trimis revendicările în scris forurilor superioare de la Viena. „De cîtva timp încoace am făcut întristătoarea constatare că alimentele precum şi articolele de îmbrăcăminte absolut necesare s-au scumpit în aşa măsură încît spre a ni le procura ar trebui să vindem din vitele mai mici pe care le avem pe lîngă casă". Ei demonstrează cu date concrete scumpirea rapidă a alimentelor între 1858 şi 1861. Astfel între altele, preţul unui funt (1/2 kg) de carne a crescut de la 12 cr. la 30 cr., a unui sfert de grîu de la 3 fl. 30 cr. la 8 fl., al unui sfert de porumb de la 1 fl. 40 cr. la 4 fl. 30 cr., al unui funt de slănină de la 25 cr. la 54 cr., al unui funt de brînză de la 21 cr. la 54 cr., iar al unei măsuri de lapte de la 8 cr. la 16 cr. „Constrînşi de mizerie ne-am permis să cerem de două ori domnului administrator miner Oelberg să se îndure de situaţia noastră cu adevărat tristă şi să intervină la forurile înalte ca să ni se aprobe părinteşte un salariu care să corespundă vremurilor; dar în ambele rînduri au fost refuzate. Deoarece cei mai mulţi dintre petiţionari, din cauza salariilor în totul neîndestulătoare, au fost nevoiţi să contracteze da-

[36] Ibidem, doc. nr. 4558/1857.
[37] Ibidem, doc. nr. 6557/1859; doc. nr. 6040/1860.
[38] Ibidem, doc. nr. 5063/1857.
[39] Ibidem, doc. nr. 2543/1861; doc. nr. 5270/1861.
[40] Ibidem, doc. nr. 2543/1861.

torii, ei sînt acum expuşi foamei..." [41]. În încheiere ei cer ca salariile stabilite la un plafon prea scăzut să fie ridicate corespunzător preţurilor existente [42].

Revendicările muncitorilor topitori n-au fost satisfăcute nici la Viena. Ei însă nu s-au dat înapoi şi au pornit după o lună o nouă acţiune. Aceasta, în sfîrşit, a fost încununată de un oarecare succes. Li s-au ridicat salariile şi anume pentru lucrătorii în tură la 50 cr. pe zi, pentru ceilalţi la 15 fl. lunar [43].

O acţiune asemănătoare s-a desfăşurat în luna mai 1861 în mijlocul furnaliştilor de la Certege, fiind declanşată tot de salarizarea nesatisfăcătoare. „Aici este o asemenea scumpete — scriau în memoriul lor muncitorii — încît nu putem trăi nici măcar cu cele mai mari economii şi cu spirit de sacrificiu din salariile noastre mărunte, stabilite cu zgîrcenie, cu atît mai mult cu cît fiecare este silit să mai hrănească şi o familie numeroasă" [44]. Pentru a preveni eventualele tulburări, administraţia întreprinderii a sprijinit în faţa autorităţilor miniere superioare cererile muncitorilor, menţionînd că „motivele aduse de muncitori în cererea lor sînt în conformitate cu adevărul", că „în condiţiile scumpetei care domină, le este de-a dreptul imposibil să acopere cît de cît cele mai necesare nevoi de trai cu salariile fixate pînă acum" [45]. În cele din urmă, şi această acţiune s-a terminat cu succes. Forurile montanistice superioare şi-au dat consimţămîntul de principiu pentru mărirea salariilor.

În concluzie putem arăta că muncitorii de la Domeniul miner din Zlatna trăiau în condiţii materiale extrem de grele. Creşterea lentă a salariilor, care formă principala revendicare la ordinea zilei pentru muncitori şi totodată rezultatul acesteia nu ţinea pasul cu creşterea rapidă a preţurilor articolelor de consum. Astfel, in perioada tratată, muncitorii de pe Domeniul minier Zlatna şi familiile lor aveau parte de multe privaţiuni şi chiar de foamete.

După cum s-a văzut în cele de mai sus, muncitorii de pe acest domeniu au căutat să-şi schimbe situaţia prin acţiuni comune, care în numeroase cazuri au îmbrăţişat mase largi sau chiar pe toţi lucrătorii dintr-o mină sau întreprindere. Formele lor de manifestare prezintă diferite trepte, dar principalul mijloc de exprimare a nemulţumirii a rămas deocamdată protestul şi revendicarea verbală sau scrisă. Bineînţeles, şi această formă a nemulţumirilor şi revendicărilor înseamnează activizarea muncitorimii, o manifestare, fie ea chiar incipientă, a luptei sale anticapitaliste, contribuind la întărirea solidarităţii de luptă, a spiritului de organizare, la dezvoltarea conştiinţei de clasă, formînd baza acelor mişcări conştiente şi de mai mare amploare care vor izbucni în deceniile următoare.

L. VAJDA — M. MIREL

[41] Ibidem, doc. nr. 2213/1861.
[42] Ibidem.
[43] Arh. St. Cluj, arh. M.T., nr. 3052/1861.
[44] Ibidem, doc. nr. 2721/1861.
[45] Ibidem, doc. nr. 2771/1861.

DIE LOHNBEDINGUNGEN UND FORDERUNGEN DER BERGLEUTE DER GRUBENDOMÄNE ZLATNA (1849—1867)

(Zusammenfassung)

Es werden die Lohnbedingungen und Forderungen der Bergleute aus den nicht eisenhaltigen Metallgruben der Domäne Zlatna in Siebenbürgen erörtert.

Die Grubendomäne Zlatna, die dem österreichischen Montan-Thesaurariat gehörte, umfasste das verhältnismässig reichste Goldgebiet der Habsburger-Monarchie. Hier arbeiteten nach 1848 an die 2000 Bergleute. Zu Beginn der 60-er Jahre des vorigen Jahrhunderts schürften sie eine Goldmenge, die 43% der gesamten Goldgewinnung Europas entsprach.

Zur Verfolgung der im vorliegenden Artikel gesteckten Ziele wurde das Dokumentenmaterial aus dem, in den Staatsarchiven von Cluj befindlichen Archiv des Montan-Thesaurariats untersucht. Durch eine Gegenüberstellung der Angaben über Löhne und Preise der wichtigsten Konsumgüter lässt sich der Schluss ziehen, dass die Bergleute der Domäne Zlatna zu den schlechtest bezahlten Arbeitern des Montan-Thesaurariats gehörten. Ihre Lage verschlechterte sich nach 1848 immer mehr. Die Arbeiter der Domäne versuchten durch gemeinschaftliche Aktionen, die oft grosse Massen oder gar alle Arbeiter einer Grube oder eines Unternehmens erfassten, ihre Lage zu verbessern. Die Ausdrucksformen dieser Aktionen zeigten verschiedene Stufen. In dem hier untersuchten Zeitraum blieb das hauptsächliche Ausdrucksmittel der Unzufriedenheit vorläufig der Protest und die Forderung in Wort oder Schrift. Damit beginnt der Kampf der Bergarbeiterschaft gegen das Kapital.